

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2012. Această traducere a fost efectuată cu sprijinul Fondului Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Nu obligă Curtea. Pentru mai multe informații, a se vedea referințele cu privire la drepturile de autor de la sfârșitul prezentului document.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Notă informativă privind jurisprudența Curții nr. 122

August-septembrie 2009

Varnava și alții c. Turciei - 16064/90

Hotărâre din 18.9.2009 [MC]

Articolul 2

Obligații pozitive

Articolul 2-1

Anchetă eficientă

Absența unei anchete eficiente privind soarta ciprioților greci dispăruți în timpul operațiunilor militare turce din nordul Ciprului în 1974: *violare*

Articolul 3

Tratament inuman

Tăcerea autorităților în fața preocupărilor reale privind soarta ciprioților greci dispăruți în timpul operațiunilor militare turce din nordul Ciprului în 1974: *violare*

Articolul 5

Articolul 5-1

Libertatea fizică

Absența unei anchete eficiente privind alegațiile plauzibile potrivit cărora ciprioții greci dispăruți ar fi fost deținuți în timpul operațiunilor militare turce din nordul Ciprului în 1974: *violare*

Articolul 35

Articolul 35-1

Termenul de șase luni

Cerere privind o cauză de dispariție introdusă după un termen de șase luni de la ratificarea de către statul pârât a dreptului la un recurs individual: *excepție preliminară respinsă*

Articolul 35-2

Aceeași ca și o cerere deja examinată

Competența Curții în cazul când aceasta deja a examinat o cauză privind, în esență, aceleași fapte în cadrul unei cauze interstatale: *excepție preliminară respinsă*

Articolul 35-3

Ratione temporis

Competența *ratione temporis* a Curții privind disparițiile care au avut loc treisprezece ani înainte de recunoașterea de către statul pârât a dreptului la un recurs individual: *excepție preliminară respinsă*

În fapt – Reclamanții sunt persoane apropiate a nouă resortisanți ciprioți dispăruți în timpul operațiunilor militare duse de armata turcă în nordul Ciprului în iulie și august 1974. Există controverse privind faptele între părți. Dintre cei nouă dispăruți, opt făceau parte din forțele cipriote grecești și ar fi dispărut, potrivit reclamanților, după ce au fost capturați și plasați în detenție de către militarii turci. Martori au declarat că au văzut bărbații declarați dispăruți în închisori din Turcia în 1974 și unii dintre ei au fost identificați de familiile lor după fotografiile prizonierilor de război ciprioți greci, publicate de presa greacă. Guvernul turc contestă că acești bărbați ar fi fost capturați de către trupele turcești și susține că aceștia au căzut în timpul luptelor. Al treilea bărbat declarat dispărut, dl. Hadjipanteli, era angajat al unei bănci. Potrivit reclamanților, acesta a fost arestat împreună cu un grup de persoane pentru a fi interogat de către soldații turci în august 1974 și nu a mai fost văzut de atunci. Corpul său a fost găsit în 2007 în cadrul unei misiuni condusă de Comitetul Persoanelor Dispărute în Cipru, creat de Națiunile Unite. Comitetul a fost creat în 1981 cu mandatul de a întocmi liste exhaustive a persoanelor declarate dispărute, care aparțin celor două comunități, și să precizeze, după caz, dacă acestea erau în viață sau decedate. Acesta nu are atribuția să determine responsabilitatea privind decesul persoanelor declarate dispărute sau de a emite concluzii referitor la cauza unor asemenea decese. Rămășițele dl. Hadjipanteli au fost descoperite în 2007 într-o groapă comună lângă un sat cipriot turc. Un certificat medical arată că persoana în cauză a fost lovită în cap și la brațul drept de un glonte și era rănit la coapsa dreaptă. Guvernul pârât contestă că dl. Hadjipanteli ar fi fost plasat în detenție, observând că numele acestuia nu figurează pe lista ciprioților greci deținuți în locul de detenție denunțat, pe care Crucea Roșie Internațională l-a inspectat. Printr-o hotărâre din 10 ianuarie 2008 (a se vedea Nota informativă nr. 104), o cameră a Curții a conclud asupra violării continue a articolelor 2 și 5 sub aspectul lor material și asupra violării articolului 3. Aceasta a conclud asupra absenței violării articolului 5, sub aspectul său material.

În drept

a) *Excepțiile preliminare* – Guvernul pârât contestă competența Curții pentru a examina această cerere în mai multe privințe. În primul rând, acesta pledează pentru absența interesului juridic de a statua asupra acestor cereri, subliniind că problema ciprioților greci declarați dispăruți, a constituit deja obiectul unei examinări în cea de-a patra cerere interstatală (*Cipru c. Turciei* [MC], nr. 25781/94, Nota informativă nr.30). În al doilea rând, acesta susține că cererile nu intră în competența temporală a Curții, dat fiind faptul că după cum se prezumă, reclamanții au decedat cu mult înainte de 28 ianuarie 1987, data recunoașterii de către Turcia a dreptului la un recurs individual și nu poate să existe obligație procedurală autonomă, separată de originea faptică a capetelor de cerere. Guvernul pârât adaugă că obligația procedurală de a ancheta, ce rezultă din articolele 2 și 3, este recentă și nu poate obliga statele retroactiv. În cele din urmă, acesta subliniază că aceste cereri au fost introduse la 25 ianuarie 1990, adică mai târziu de șase luni de la data acceptării de către Turcia a dreptului la un recurs individual, și prin urmare acestea sunt tardive.

i. *Interesul juridic*: pentru ca o cerere să fie considerată „în mod esențial aceeași” cu o cerere examinată anterior de Curte în sensul articolului 35 § 2 lit. b), ea trebuie nu numai să invoce în esență aceleași fapte și capete de cerere, dar, de asemenea, trebuie să fie introdusă de aceleași persoane. Prin urmare, nu putem admite că o cerere interstatală privează persoanele particulare de posibilitatea de a introduce sau de a-și susține propriile capete de cerere. Referitor la întrebarea dacă cererile urmează a fi scoase de pe rol în temeiul articolului 37 §1 1 lit. c), Curtea notează că concluziile formulate în cea de a patra cerere interstatală nu precizau care indivizi declarați dispăruți vizau acestea. În plus, în cadrul examinării cererilor individuale, Curtea este competentă pentru a acorda îndemnizații cu titlu de satisfacție echitabilă pentru prejudiciul suportat de reclamanții individuali și pentru a indica, în temeiul articolului 46, măsurile ce pot fi luate. Astfel, există un interes juridic de a continua examinarea prezentelor cereri.

Concluzie: excepție preliminară respinsă (șaisprezece voturi contra unu).

ii. *Competența temporală*: Obligația procedurală impusă de articolul 2 de a efectua o anchetă asupra decesurilor a devenit o obligație distinctă și independentă și poate fi considerată ca o „obligație detașabilă”, care poate fi impusă statului chiar dacă decesul a survenit înainte de intrarea în vigoare a Convenției (a se vedea *Silih c. Sloveniei* [MC], nr. 71463/01, 9 aprilie 2009, Nota informativă nr. 118). Puțin contează că obligația procedurală nu era aplicabilă la data acceptării de către Turcia a dreptului la un recurs individual, din moment ce aceasta a fost dezvoltată ulterior în jurisprudență, jurisprudența fiind un mijloc de clarificare a textelor existente și principiul neretroactivității nu se aplică în aceeași mod ca în materie legislativă. Referitor la argumentul potrivit căruia există motive să se presupună că indivizii în cauză au decedat înainte de începutul competenței temporale a Curții în 1987, Curtea face o distincție între formularea unei prezumții factice și consecințele juridice ce decurg din aceasta. În ceea ce privește disparițiile în circumstanțe care pun în pericol viața, obligația procedurală de a ancheta, în mod dificil poate să se termine o dată cu descoperirea corpului sau cu prezumția decesului, deoarece, în general, subzistă o obligație de a explica dispariția sau decesul și de a identifica și urmări autorul sau autorii eventualelor acte ilegale. În consecință, chiar dacă trecerea unei perioade de timp de mai mult de treizeci și patru ani fără noutăți din partea persoanelor dispărute, poate constitui un indiciu solid că persoanele în cauză au decedat între timp, aceasta nu face să dispară obligația procedurală de a ancheta.

În plus, este important de a diferenția obligația de a ancheta un deces suspect de cea de a ancheta o dispariție suspectă. Dispariția este un fenomen distinct, care se caracterizează printr-o situație în care apropiații sunt confrunțați de o manieră continuă incertitudinii și lipsei de explicații și informații asupra celor întâmplate, uneori elemente pertinente în această privință pot fi în mod deliberat disimulate sau ascunse. Dispariția nu este un act sau un eveniment „instantaneu”; elementul distinctiv suplimentar care constă în lipsa de explicații ulterioare privind cele întâmplate cu persoana dispărută și locul în care se află, creează o situație continuă. Prin urmare, obligația procedurală subzistă atât cât soarta persoanei în cauză nu a fost clarificată, chiar dacă se poate presupune că victimă a decedat. Abordarea adoptată în hotărârea *Šilih* privind exigența unei legături între deces și măsura de investigație, pe de o parte, și data intrării în vigoare a Convenției, pe de altă parte, se aplică doar în caz de omucidere sau de deces suspect.

Concluzie: excepție preliminară respinsă (șaisprezece voturi contra unu).

iii. *Termenul de șase luni:* în cazul disparițiilor, reclamanții trebuie să manifeste diligență și inițiativă și să introducă pretențiile fără o întârziere excesivă. Dacă nu putem fi prea exigenți față de rude în ceea ce privește celeritatea de care trebuie să dea dovadă, având în vedere gravitatea disparițiilor, totuși cererile pot fi respinse dacă reclamanții au așteptat prea mult sau au așteptat fără un motiv justificat, pentru a sesiza Curtea, după ce au realizat sau trebuiau să realizeze absența deschiderii unei anchete sau a stăgnării sau a pierderii eficienței anchetei duse, cât și de absența în viitorul apropiat a celei mai mici șanse reale de a fi deschisă o anchetă eficientă. Întrebarea privind momentul când acest nivel este atins depinde neapărat de circumstanțele cauzei. Având în vedere situația excepțională de conflict internațional în speță, în care nicio procedură normală de anchetă nu era disponibilă, reclamanții puteau, în mod rezonabil, să aștepte rezultatul inițiativelor luate de Guvernul lor și de Națiunile Unite. Aceste inițiative ar fi putut duce la efectuarea unor investigații în zonele cunoscute de gropi comune și ar fi putut constitui baza pentru alte măsuri. Spre sfârșitul anilor 1990, reclamanții au trebuit să realizeze că aceste proceduri nu le mai permit să spere de a vedea într-un viitor apropiat careva progrese privind căutarea rămășițelor umane sau oferirea de explicații privind soarta părinților. În consecință, sesizând Curtea în ianuarie 1990, aceștia au acționat, având în vedere circumstanțele particulare ale cauzei, cu o celeritate rezonabilă.

Concluzie : excepție preliminară respinsă (cincisprezece voturi contra două).

b) Asupra fondului

Articolul 2: Curtea consideră că argumente plauzibile permit să afirme că dispăruții au fost văzuți pentru ultima dată într-un sector, aflat sub controlul sau pe cale să intre sub controlul armatei turcești. Fie că acești bărbați au fost omorâți în luptă sau că au fost făcuți prizonieri, obligația de a da explicații în privința lor, subzistă. Articolul 2 trebuie să fie interpretat, în măsura posibilului, în lumina principiilor dreptului internațional și, în special, a dreptului internațional umanitar, care joacă un rol indispensabil și universal recunoscut în atenuarea sălbătăciei și a inumanității conflictelor armate. Într-o zonă de conflict internațional statele contractante trebuie să protejeze viața celor care nu sunt sau nu mai sunt implicați în ostilități, ceea ce impune, în special, oferirea asistenței medicale răniților și, în privința celor care mor, obligația de a oferi explicații implică înhumarea corectă a corpurilor acestora și obligația autorităților să colecteze și să comunice informații privind identitatea și soarta persoanelor în cauză. Guvernul pârât nu a prezentat niciun element și nicio explicație convingătoare, capabilă să contrazică alegațiile reclamanților, potrivit cărora, persoanele în cauză au dispărut în sectoare aflate sub controlul său exclusiv.

Disparițiile litigioase au survenit în circumstanțe periculoase pentru viața persoanelor în cauză, derularea operațiunilor militare fiind acompaniată de un număr mare de arestări și omucideri. Articolul 2 impune, prin urmare, statului pârât o obligație continuă de a căuta persoanele dispărute și de a da explicații asupra celor întâmplate cu ele. În ceea ce privește respectarea acestei obligații, Curtea recunoaște pe deplin importanța activităților de exhumare și de identificare în curs de derulare și aduce omagiu lucrului efectuat de Comitetul persoanelor dispărute pentru a informa familiile și pentru a le restitui rămășițele corpului). Totuși, cât de importante nu ar fi aceste măsuri, în calitate de prima etapă a procesului de anchetă, acestea nu epuizează obligația de a desfășura o anchetă eficientă impusă guvernului pârât de articolul 2. Reiese din elemente prezentate în privința dlui Hadjipanteli, unul dintre dispăruți, o dată rămășița identificată, procedura constă în întocmirea unui certificat medical de deces, care indică pe scurt leziunile care au cauzat moartea. Totuși, niciun raport care să analizeze circumstanțele decesului sau care să încerce să-l dateze, nu este redactat și nu este întreprinsă nicio măsură de anchetă pentru a încerca să găsească și să audieze martorii. În consecință, chiar dacă rămășița corpului a fost găsită, nu se poate afirma că a fost clarificată soarta persoanei în cauză. Recunoscând extrema dificultate, după mulți ani de la evenimente, de a găsi martori și de a acumula probe împotriva autorilor prezumați, Curtea reamintește că pentru ca o anchetă să fie eficientă trebuie ca aceasta să permită determinarea dacă decesul a fost sau nu cauzat în mod ilegal și în cazul necesar, să ducă la identificarea și pedepsirea responsabililor. Nimic nu arată că Comitetul persoanelor dispărute depășește limitele mandatului său restrâns pentru a încerca să stabilească fapte sau să colecteze și să aprecieze probe în vederea intentării urmăririi penale, și niciun alt organ sau autoritate nu îndeplinește asemenea funcții de altfel. Desigur că investigațiile ar putea fi neconcludente. Totuși, acest rezultat nu este inevitabil și guvernul pârât nu poate fi dispensat de efortul necesar. Este posibil că cele două părți în conflict să dorească privilegierea unei metode „politice” și că comitetul, cu mandatul său limitat, să fie singura soluție acceptabilă pentru toți în cadrul misiunii de bune oficii a Națiunilor Unite. Aceasta totuși nu poate avea incidență asupra aplicării prevederilor Convenției. Prin urmare, a avut loc o încălcare continuă din partea statului pârât de a desfășura investigații eficiente cu scopul de a clarifica soarta celor nouă bărbați dispăruți.

Concluzie: violare continuă aspectului procedural (șaisprezece voturi contra unu).

Articolul 3: Curtea nu vede niciun motiv care să o facă să se îndepărteze, în speță, de constatarea formulată în cea de a patra cauză interstatală, conform căreia, urmează a fi calificat drept tratament inuman tăcerea autorităților statului pârât în fața preocupărilor reale a familiilor dispăruților.

Concluzie: violarea continuă (șaisprezece voturi contra unu).

Articolul 5: argumente solide optează în favoarea tezei potrivit căreia doi bărbați, a căror nume figurează pe lista deținuților întocmită de Crucea Roșie Internațională, au fost văzuți pentru ultima oară sub controlul forțelor turcești sau cipriot-turcești. În același timp, autoritățile turcești nu recunosc detenția acestora și nu au prezentat nicio probă documentară care să constituie o urmă oficială a deplasărilor persoanelor în cauză. Dacă nu există nicio dovadă că unul dintre acești doi bărbați se afla în continuare deținut pe parcursul perioadei examinate de Curte, aparține guvernului turc să arate că autoritățile au anchetat de o manieră eficientă privind capătul de cerere plauzibil potrivit căruia persoanele în cauză au fost reținute și de atunci nu au fost revăzute. Or, concluziile formulate de Curtea mai sus sub aspectul articolului 2, nu lasă nicio îndoială că autoritățile, de asemenea, au omis și în această privință să desfășoare o anchetă eficientă.

Concluzie: violare continuă în privința celor doi dispăruți (șaisprezece voturi contra unu).

Articolul 41: Luând în considerare gravitatea cauzei și faptul că reclamantii care au rămas timp de decenii în neștire, Curtea acordă 12 000 EUR fiecărui reclamant pentru prejudiciul moral. Curtea explică că nu există un barem specific privind sumele a fi acordate în cazurile de dispariție totuși ea este ghidată de principiul echității, care implică o anumită suplețe și o examinare obiectivă a ceea ce este just, echitabil și rezonabil, având în vedere toate circumstanțele cauzei.

© **Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2012**

Limbile oficiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt engleza și franceza. Această traducere a fost realizată cu sprijinul Fondului fiduciar pentru drepturile omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Nu obligă Curtea, care, de altfel, nu își asumă răspunderea pentru calitatea acesteia. Traducerea poate fi descărcată din baza de date HUDOC a Curții Europene a Drepturilor Omului (<http://hudoc.echr.coe.int>) sau din oricare altă bază de date în care Curtea a făcut această traducere disponibilă. Poate fi reprodusă în scop necomercial, cu condiția ca titlul cauzei să fie citat în întregime, împreună cu referirea la dreptul de autor menționat anterior la Fondul fiduciar pentru drepturile omului. Dacă intenționați să utilizați vreun fragment din această traducere în scop comercial, vă rugăm să contactați publishing@echr.coe.int.

© **Council of Europe/ European Court of Human Rights, 2012**

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has share it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© **Conseil de l'Europe/ Cour Européenne des Droits de l'Homme, 2012**

Les langues officielles de la Cour Européenne des Droits de l'Homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>) où de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.